

Nr 5 2014 • sep – okt

pris 90 kronor

É Romani Glinda

Den romska spegeln

A photograph of a man in a blue shirt sitting in a horse-drawn carriage. The carriage is pulled by two horses, one dark and one white. The background shows a rural setting with a wooden fence and a house. The text 'Hemma hos EU-migranterna i Rumänien' is overlaid on the right side of the image.

Hemma hos
EU-migranterna i
Rumänien

**SR har fokus
på romer**

Den romska ledaren

Så var det dags igen. Ryssen invaderar oss, rikslarmet går, klass trevarning utfärdas, alla Sveriges fyra krigsbåtar letade efter den ryska undervattensfarkosten som hade förrirrat sig i vår skärgård. Ja fler kunde det väl ändå inte vara, då de inget fann på havsbotten. I över en vecka letade man, gjorde snabba manövrar och förflyttade sina båtar från norra till södra delen av skärgården. Jag förstår den förvirrade farkosten, för inte ser man någon gräns under vattnet. Möjligen Rysslands gasledning till Tyskland. För 26 år sedan upptäckte man en U-båt i Horsfjärden då fällde man sjunkbomber, men tyvärr utan resultat. Även den U-båten slank undan. Ja, man kan ju fråga sig, var detta en övning i U-båtsjakt. Nej säger man bestämt, det fanns någon undervattensverksamhet, vittnena var sanningsenliga. Varför inte gå med Nato om man nu vill ha tag på de som kränkte våra gränser? Nato hade säkert mobiliserat en armada av slagskepp och sjunkbomsfartyg. De hade inte släppt en djävel över bron, som Sven Duva sa.

Nu blir det säkert mer pengar till försvarsmakten, man måste rusta sig så att detta snöpliga inte händer igen. Och i Riksdagen är man överens om att införa värnplikten, ja, alla utom moderaterna.

Ja nu börjar snart vintern, EU-medborgarna finns fortfarande kvar på våra gator och kanske mest i Stockholm. Många nätverk har upprättats med aktivister som vill hjälpa till för att skapa en bättre situation för dem i Sverige. Frivilligorganisationer skapar härbärgen och samlar fortfarande in kläder. Dessa EU medborgare vill inget hellre än att arbeta. Men så klart får de inga jobb på grund av dålig svenska. De kan inte gå i svenska för invandrare. Man måste ha ett kontrakt om fast arbete och då kan man skriva in sig. Eller om man har en god vän som kan garantera

personens uppehälle med minst 190 000 kronor.

Gick de svenska romerna till valurnan? Hur, i så fall, kunde det bli så här? Sverigedemokraterna skördade stora framgångar i valet. De blev Sveriges tredje största parti. I deras valmanifest stod det väl att invandrare, flyktingar och nu EU medborgarna som står på våra gator med en kopp framför sig inte ska komma hit. Man kan gott hjälpa dem på plats. Ja det tycker jag var en bra idé. Då kan väl SD skänka alla sina valstugor till Rumänien, Bulgarien och varför inte till det krigshärjade Syrien.

Föresten, det skulle vara en bra fråga för samtliga politiska partier, skänk era valstugor och ni skulle alla göra en god gärning. Jag skriver genast ett brev till alla partier och gör detta till en utmaning. För vad gör alla partier av sina valstugor. Säljs de billigt till de egna partimedlemmarna?

Ja inte är vi här i Sverige fria från att skattebetalarnas pengar används till annat än det de är avsedda för. Kronofogden, av alla, är ute i blåsväder med blöta fester för sina konkursförvaltare.

Ja nu när tidningen änligen ligger på köksbordet vet du kanske redan att det inte blev något av med romska kulturdagarna i år. Dagar som egentligen borde ha firats på Romsk kulturcenter i Gubbängen om det hade funnits kvar. Men tyvärr blev de försatta i konkurs nu i augusti. Både sorgligt och snöpligt för oss Stockholms romer och medlemmar.

Nyligen hade Sveriges Radio en temaeftermiddag med rubriken Romer i fokus. Kanske mest för att de själva behöver mer kunskap och ett bättre underlag för hur de ska arbeta med romer i framtiden.

I Tjeckien har romska kvinnor som tvångssteriliserats antligen fått compensation för det lidande rasistiska läkare utsatt dem för.

É Romani Glinda

Egnahemsvägen 58
141 37 Huddinge

Telefon:

+46 (0)8-779 40 31
+46 (0)70-712 39 91

E-mail: info@romaniglinda.se

Webadress: www.romaniglinda.se

Postgiro: 19 54 82-5

Ansvarig utgivare

och chefredaktör: Fred Taikon

Redaktion:

Rosario Ali Taikon, Bengt O Björklund, Veronika Portik,
Mia Taikon och Gertrude Nilsson Björklund

Tipsa oss

Vi tar gärna emot material till tidningen, samt tips om olika evenemang på samtliga romanédialekter, antingen via vanlig post eller via e-posten: mia@romaniglinda.se

Vår bidragsgivare
Statens Kulturråd

Tryck: Carlshamns tryckeri

ISSN 1651-3258

Missa inte!

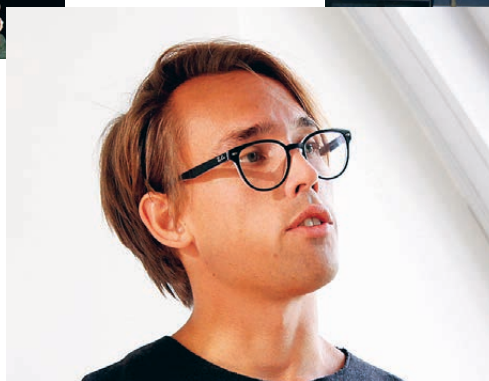
22 Ingrid Schiöler var en av de som talade på SR:s Temaeftermiddag.

6 Erik Ullenhag avtackas för sin tid som integrationsminister.

12 Thomas Hammarberg på besök i ett romsk hus med lågt i tak.

21 Jacob Severin berättar om en ny rapport på Forum för levande historia.

Bilden på framsidan är tagen av Bennie Åkerfeldt under en resa i Rumänien.

I detta nummer kan du läsa om

UTLÄNDSKA NYHETER

4 Om apartheid i Italien och en romsk utställning i Tjeckien.

ÉRG TAR EN LATTE MED

5 Susanna Hedman, romsk miljöpolitiker i Enköping.

ROMERNA TAR FARVÄL

6 till Erik Ullenhag som inte längre är integrationsminister.

FESTIVALRAPPORT

8 Nordic Romani festival har åter gått av stapeln på Stallet i Stockholm.

MOT ANTIZIGANSIM

10 Kommissionen mot antiziganism arbetar vidare. Dess ordförande Thomas Hammarberg berättar om vad de gör nu.

VAD HÄNDER I RUMÄNIEN?

11 En svensk delegation hälsar på hos fattiga romer i Rumänien.

RÄTTVISA I TJECKIEN

13 Tjeckiens regering har beslutat att kompensera de romska kvinnor som tvångsteriliserats

NÄTVERK FÖR ROMSKA EU-MIGRANTER

14 Sensus arrangerade en träff för de organisationer och nätverk som hjälper de fattiga EU-migranterna.

PÅ MODERNA MUSEET I MALMÖ

16 Outside insiders heter ett projekt på Moderna museet i Malmö som inlett med två workshops i oktober.

SORYA POST OCH THOMAS HAMMARBERG FÅR PRIS

18 Arbete med romer leder till Stieg Larsson-priset som delades ut under Teskedsdagen

NY RAPPORT

21 Forum för levande historia kom med en ny rapport om skolelevs attityder.

TEMAEFTERMIDDAG PÅ SR

22 Romer i fokus var namnet på SR:s initiativ.

LITTERATUR

26 Recensioner och besök på bokmässan.

GAMLA BILDER BERÄTTAR

28 Känner du igen någon?

MIAS MATSIDOR

30 Den här gången är det Focaccia som gäller.

Italiensk stad anklagas för apartheid

Borgmästare i Borgaro har fått nationell kritik efter sitt förslag om att det ska finnas två busslinjer, "en för oss och en för dem". Förslaget mottogs med applåder under stadsfullmäktiges möte i staden nyligen.

Text: Bengt O Björklund

En norditaliensk stad har anklagats för att införa "apartheidlagar" efter att borgmästaren lagt fram ett förslag om att romerna ska få en egen busslinje.

Det kontroversiella initiativet att driva en dubbel busslinje längs en väg som romer använder av att komma till sitt stora läger i staden Borgaro togs vid ett möte på torsdagen av det Demokratiska partiets borgmästare Claudio Gambino. Det kom som svar efter klagomål av den numera ökända buss 69.

– Två linjer. En för oss och en för dem. Jag kommer att prata med polischefen om det. Det verkar vara den enda lösningen. På så sätt kommer vi

att lösa problemet utan att någon förlorar.

Invånarna i Borgaro, en liten förort norr om Turin med 13 000 invånare har länge klagat över fickstölder och bråk med romer på buss 69, som lokalt kallas för "zigenarbussen". Den går längs med ringleden i Turin och stannar nära ett läger vid flygplatsen där nästan 1500 romer lever i provisoriska baracker.

Redaktör Massimo Gramellini försvarade borgmästarens inställning i den italienska dagstidningen La Stampa, Han kallade det för "apartheid som inte är kopplat till rasfördomar utan snarare till olagligt beteende."

– Alltför länge har linje 69 varit en mardröm för de boende i Borgaro", sade han.

Men borgmästarens initiativ har dragit på sig nationell kritik för sina rasistiska undertoner. Men den oförskräckte borgmästaren har lovat att driva på och konstaterar att andra lösningar som att ha polis på bussen har misslyckats. Han vill se en snabb och radikal lösning för busslinjeområdet.

– Jag förkastar varje anklagelse om rasism, sade Gambino till italienska medier. Det handlar inte om främlingsfientlighet, men om säkerhet och laglydnad.

Politiker i det högerextrema partiet Lega Nord kallade all kritik för vänsterhyckleri och tycker att liknande åtgärder borde omfatta bussar i Rom.

Men de allra flesta tycker att förslaget är oanständigt och oacceptabelt.

Källa: The Telegraph

Unik utställning med romsk konstnär

Museet för romsk kultur i den tjeckiska staden Brno har en retrospektiv konstatställning av den nyligen bortgångne konstnären Rudolf Dzurko, "Rudolf Dzurko's Century of Catastrophes – Century of Miracles". Allmänheten har nu unik möjlighet att se verk av en av de mest uppskattade romska konstnärerna i en utställning som pågår fram till den 20 mars 2015.

Text: Bengt O Björklund

Med tanke på hur sköra Dzurko s konstverk är, kommer detta att vara den sista chansen att se denna berömda romsk konstnär i en så omfattande samling på länge. I utställningen visas 39 av hans glasmålningar och åtta av hans träskulpturer, de flesta av dem från Museum of Romani kulturs samling, några är lånade av olika privata ägare.

Rudolf Dzurko (1941 - 2013) kom från en traditionell romsk bosättning i östra Slovakien, och efterkrigsflytten med sin familj till norra Böhmen innebar en fundamental förändring i hans liv.

– Han började arbeta på en fabrik som

framställde glas och började använda färgat krossat glas – som i huvudsak var avfall – för att skapa sina egna naiva bilder, förklarar Jana Horváthová, utställningens curator och museichef.

Även om Dzurko började ställa ut sitt arbete redan på 1970-talet, tjänade han sitt uppehälle som murare och eldare. Efter sammetsrevolutionen 1989, köpte det tjeckiska National Gallery några av hans bilder, och i dag räknas värdet av hans verk i miljontals kronor.

Museet kommer att visa bilder som är anslutna till den romska världen – Deras fantasier och dårskaper, mänsklighet och

fattigdom, och deras eviga sökande efter sin plats i världen – en annan våning kommer att visa verk inspirerade av kvinnor som älskare och mödrar, ett centralt motiv hos konstnären.

– Döden är också ofta föremål för Dzurko arbete, han återvänder till den på ett nästan tvångsmässigt sätt och en viss dos av vass humor. Resten av verken berättar om romer under 1900- och 2000-talet i en historisk kontext så som konstnären själv uppfattade det som hände, sade Horváthová.

Museichef betonade att detta förmodligen är den sista möjligheten för en lång tid för att se ett så brett urval av Dzurkos bilder, upp till hans allra sista verk. Som ett resultat av de tekniker han använde, bilderna är väldigt sköra och kommer att lagras i ett förvaringsinstitut; Många kommer förmodligen att gradvis behöva restaureras.

Källa: Romea.cz

ÉRG TAR EN LATTE MED:

Susanna Hedman

Susanna Hedman är en ung romsk kvinna som trots samhälls allmänna avoghet lyckats ta sig fram i livet och hamna i en position hon trivs med. Idag är hon ledamot för mp i kommunfullmäktige i Enköping.

Text och foto: Bengt O Björklund

Susanna Hedman föddes av finskromska föräldrar i Sundsvall. När hon var tolv år flyttade hennes familj till Mälardalen.

– Jag växte upp som tonåring i Eskilstuna. När jag var 21 år började jag arbeta som telefonförsäljare. Det var kul och det passade mig just då. Det var flexibelt och jag kunde påverka mycket själv i arbetet.

Efter att ha arbetat i ett år blev hon mamma, först till ett barn och så till ett till.

– När barnen var små så stannade jag hemma med dem.

Då hade hon och hennes nya familj flyttat till Enköping. Och det var vid den här tiden som hennes engagemang i de romska frågorna tog sin början. Det startade med en incident som påverkade alla i familjen.

– Det var ett hotell som nekade oss inträde. Jag blev så förbannad och kände mig så hjälplös. Min äldste son som då var tre år förstod att hotellet var öppet, men inte varför vi inte fick komma in.

Familjen anmälde händelsen till DO i en process som tog två år.

– Det här var inte en framtid jag ville att mina barn ska behöva möta. Jag vill att de ska vara stolta över sitt ursprung och inte behöva dölja det. De ska inte heller behöva känna tacksamhet över att de har ett svenskt efternamn.

Susanna menar att det handlar mycket om vardagsrättigheter, sådant som alla andra tar för givet.

– När man konstant lever i ett utanförskap så vet man inte vilka rättigheter man har och utan kunskap om hur samhället fungerar kan man inte kräva sina rättigheter och fullfölja sina skyldigheter.

Susanna insåg att hon måste veta mer

och började gå på olika kurser som DO anordnade.

– Jag började också söka information om vad den nationella minoritetsstatusen innebar. Jag fick kontakt med Fred Taikon som berättade om olika workshops, föreläsningar och allt som hände i de romska frågorna vid den här tiden.

2007 var Susanna med i en förstudie till ett arbetsmarknadsprojekt för romer i Enköping.

– Det var ett ESF projekt där jag senare blev studieledare. Min roll var att inspirera och förklara hur samhället är uppbyggt och fungerar. Jag var ett bollplank för olika idéer. Jag kände också att lite av uppgiften var att provocera deltagarna till att våga vidga sina vyer.

När projektet upphörde blev hon övertalad av arbetsförmedlingen att ta en bussförarutbildning. Hon klarade av utbildningen med glans och började arbeta som busschaufför.

– Jag arbetade som busschaufför under ett par år tills jag blev sjuk och inte längre kunde sitta bakom raten.

2009 gick hon med i Miljöpartiet.

– Under alla de föreläsningar jag har haft under åren har mitt perspektiv alltid varit att man måste bli personlig. Det är först då man kan beröra människor. Jag hade också kommit fram till att oavsett vad som beslutas på riksnivå så påverkas inte människor nämnvärt i sin vardag. Jag tänkte att om man vill påverka människors vardag är det nog i lokalpolitiken man ska engagera sig.

Sagt och gjort. Susanna bestämde sig för att gå med i Miljöpartiet.

– Det var det enda partiet vars ideologi tilltalade mig. Tanken om människors lika värde och solidaritet var det som jag tog fasta på.

Miljöpartiet tog emot Susanna med öppen famn.

– Redan på första mötet fick jag frågor om jag ville arbeta aktivt och i så fall med vilka frågor.

Den dagen var hon inte riktigt förberedd, men hon blev allt mer insatt i det politiska arbetet och ett år senare blev Susanna invald i kommunfullmäktige och idag sitter hon i Skolnämnden. Nyligen blev hon också omvald till ledamot i kommunfullmäktige.

– Men nu är s och mp i opposition i Enköping så det är att arbeta lite annorlunda, avslutar Susanna Hedman.

Alla samlas för en sista gruppbild.

Ullenhags sista dag på jobbet

Dagen innan det var dags att tömma skrivbordslådorna inför regeringsskiftet tog Erik Ullenhag emot romska aktivister i regeringskansliet. Det var ett både vemodigt och glädjefyllt avsked, även om Erik Ullenhag nog inte tänker släppa det engagemang han har i den romska frågan. Han sitter ju fortfarande med i Riksdagen.

Text: Bengt O Björklund **Foto:** ÉRG

Integrationsministern sista dag på jobbet slutade med tårta och blommor från romer som efter hans tid som minister ville tacka honom för hans brinnande engagemang i de romska frågorna. Många minns hur det var när han började, hur han långsamt skaffade sig allt mer kunskap och hur den kunskapen väckte det stora engagemang som han har idag.

– Några av er har jag träffat i flera år nu och jag är tacksam över de möten som jag har haft. Den romska frågans genombrott kommer att leva vidare, kunskapen kommer att leva vidare. Det känns tråkigt att lämna er, men jag kommer inte att släppa den romska frågan. Den är allt för viktig för att vara partipolitisk.

Den avgående integrationsministern talade om de kalla vindar som blåser genom Sverige och Europa idag, hur de

högerextrema vinner allt mer mark och får allt större gehör.

– Men det känns ändå som om det går åt rätt håll. Kunskapen om er och andra minoriteter ökar. Ni är en anledning till det. Många av er har gjort stora insatser. Jag kan också se att samarbetet mellan de nationella minoriteterna har ökat. Det ser jag som en styrka.

Rosita Grönfors minns att hon inte var så förtjust i den nya integrationsministern. Erik Ullenhag påpekar att hon var mycket arg.

– Jo, svarar Rosita, jag var arg när jag träffade dig första gången, men idag beundrar jag dig för det arbete som du har gjort.

Mikael Demetri instämmer.

– Du är en god människa. Och du också Sophia.

Rosita Grönfors överlämnade första blomsterkvasten.

Han vände sig mot Sophia Metelius som varit Eriks politiskt sakkunnige som även hon fick blommor.

Som vi redan vet och som Erik Ullenhag misstänkte så togs posten som integrationsminister bort av den nya röd-gröna regeringen.

– Det viktiga är dock att det arbete som vi har gjort kommer att leva vidare. Det går inte att stoppa det positiva arbete som vi har startat med 20-årsstrategin, kommissionen mot antiziganism och den romska inkluderingen i allmänhet. Jag har svårt att tänka mig att s och mp inte driver dessa frågor vidare. Det jag säger nu vågade jag inte säga för ett tag sedan, men registerskandalen har fått upp ögonen på många. Det är många ledamöter i Riksdagen som idag har en mycket större kunskap om romer, deras kultur och historia.

Han talade lite om situationen för romer i Europa också.

– EU har inget samlat grepp idag. Punktinsatser görs och beslut tas, men det händer inte så mycket ändå för de romer som fortfarande lever i misär.

Angelina Taikon Dimetri uttryckte vad de flesta i rummet kände.

– Det känns vemodigt idag. Du har fångat oss, lyssnat på oss och gjort mycket för oss. Vi kommer givetvis att

Många blommor blev det. Här från Mikael Demetri.

hitta en väg att fortsätta, men det handlar ju mycket om personkemi. Det måste vara någon som brinner för frågan som du har gjort.

I skrivande stund vet man inte vem som ska ha hand om 20-årsstrategin eller rent allmänt driva de romska inkluderingsfrågorna.

André Sanzi, kansliråd, förtydligar.

– När vi vet var frågorna har hamnat och hos vem, kommer vi att informera om vårt arbete och lyfta vikten av att träffa representanter för de fem nationella minoriteterna. Särskilt romers rättigheter är en så pass viktig fråga.

Referensgruppens förordnande ligger kvar ett år till och den 20-åriga strategin är ju klubbad i Riksdagen.

Erik Ullenhag influerade.

– Det finns en bred uppslutning i Riksdagen bakom romastrategin. Det som krävs nu är att den fylls med nytt innehåll och nya medel. När det gäller kommissionen mot antiziganism som drivs av Tomas Hammarberg så har den ju mycket goda förutsättningar med tanke på Tomas stora

nätverk och kopplingar till socialdemokratin. Och jag kommer att fortsätta att lägga mig i frågan om romsk inkludering i Riksdagen.

Andrés påpekade att från tjänstemannahåll kommer man fortsätta att trycka på i dessa frågor.

– Vi har en lista på frågor som vi kommer att presentera för de nya politikerna, en lista som romerna i det sista referensmötet med Ullenhag har gjort.

Nu vet vi att den nya regeringen inte har satt någon till att basa över integrations- och MR-frågor. Återstår att se vad det betyder för den nationella minoritetspolitiken.

Även Sophia Metelius, politiskt sakkunnig, avtackades.

Terno Drom

Sebastian Rosengren

Nordic Roma Festival

Även i år gick Nordic Roma Festival av stapeln på den kända folk- och världsmusikscenen Stallet på Blasieholmen i Stockholm. Bakom Festivalen står Ralf Novak Rosengren som för tredje året i rad arrangerade evenemanget med sin förening Latjo Drom.

Text och foto: Fred Taikon

Festivalen startade onsdag den 10 september med föreläsningar och seminarier. Bland andra talade Elenor Frankemo. Hon berättade om arbetet med regeringens vitbok, om de övergrepp och kränkningar av romer under 1900-talet som svenska myndigheter medverkat i.

Samma dag berättade Thomas Hammarberg, ordförande i Kommissionen mot antiziganism, om det pågående arbetet mot djupt rotade fördomar bland människor och myndigheter. Därefter följde flera seminarier om resandefolket med föredragshållare från bland annat Norge.

Nordic Roma Festivals musikkvällar inleddes på fredagen med Sebastian Rosengren, en 20-årig romsk kille som lyssnar mycket på svensk pop. Han sjunger ballader och spelar gitarr på ett sätt som påminner om John Denver. Bland annat gör han en egen tolkning av Bob Dylans Knocking on Heaven's door för att sedan gå över till Marc Cohns suggestiva Walking in Memphis. Han avslutar med att sjunga Glömmar dig en dag, en låt han skrev nyligen.

Detta är en kille med stor talang. Han sjunger på svenska, engelska och svensk romani. 2010 sökte han till Idol och kom på en top 20 placering. 2008 sökte han till Talang och kom då på en andra plats.

Sebastian skriver egna låtar och kommer snart ut med en ny singel som inom kort finns på Spotify och Itunes och andra sociala medier.

– Jag är släkt med Ralf och jag tycker att det är jätteviktigt att upprätthålla

romanikulturen och romanispråket som är på väg att dö ut. Jag vill definitivt dela med mig av min kultur till mina barn, en kultur som jag själv är uppfostrad i.

Sedan var det dags för öppen scen. Den som ville komma fick komma upp på scenen och sjunga eller dansa. Det var lite trögt till en början så Ralf fick själv gå upp på scenen med sin gitarr och dra ett par låtar. Sedan gick en medelålders kille upp på scen. Han presenterade sig inte men han sjöng desto bättre. Efter honom klev Henry Burling från Uppsala upp på scenen med sina tre skönsjungande döttrar. Henry, som gillar Bluegrass och country musik, sjöng Anchored In Love, en låt skriven av den berömda Carter Family's, tillsammans med mel-

Från öppen scen

landdottern Elvira. Sedan sjöng Singoalla, den minsta i systerskaran, Hur hårt livet varit, en gammal rallarvisa. Pappa Henry fortsatte med några låtar på en typisk country-varietet. Han har den där nasala sydstatsdialekten som övertygar då han sjunger Jonny Cash berömda A Boy Named Sue.

Familjen Burlin avslutar med att äldsta dottern, 12 år, sjunger playback från musikalen Fantomen på operan.

– Bluegrass är rent och vackert, säger Henry som har sjungit och spelat sedan barnsben. Hans första sång på sin repertoar var Vackra Anna. Yngsta dotter Singoalla, 8 år, vill fortsätta i pappas spår och sjunga Bluegrass.

En kvinna från Norge sjunger gamla visor om kärlek och sorg, det som många kallar för vandringsvisor. Texterna hand-

lar om livet i fängelse och på vägarna.

Kvällens huvudattraktion var Terno Drom från Finland. Gruppen bildades i Luleå 2008 och består av Tanja Hagert, Merts Lindberg, Kyösti Lindberg, Jani Ruuskanen, Jyrki Unhola, samt Tuomo Ylitalo.

Medlemmarna i bandet är både kaalé romer och icke romer, men alla med finsk bakgrund. Repertoaren består av

traditionell och modern romsk musik som framförs både på finska och romska. Man skriver även egna låtar på båda språken.

Det märktes att det var välkända låtar som spelades. Många i publiken sjöng med och när det var dags för tango dansades det vilt framför scenen.

Det var en trevlig kväll och många hade rosiga kinder när de lämnade lokalen.

Henry Burlings äldsta dotter.

Henry Burling från Uppsala med dottern Singoalla.

Henry Burling ned dottern Elvira.

Ralf Novak Rosengren

Thomas Hammarberg

Arbetet mot antiziganism

Kommissionen mot antiziganism med Thomas Hammarberg i spetsen har nu varit igång i ett halvår. I december kommer första halvårsrapporten med förslag till åtgärder.

Text: Bengt O Björklund **Foto:** Elsa Helin

Det var den förra regeringen som tillsatte Kommissionen mot antiziganism. Förslaget kom dagen efter att vitboken släppts och i spåren efter den stora registerskandalen i Malmö och just den skånska polisens olagliga och etniska registrering av romer ligger fortfarande på kommissionens bord.

– Vi kommer att få sista ordet efter att JO har sagt sitt, säger Thomas Hammarberg. Klart är redan att vi inte håller med uttalandet av Säkerhets och Integritetsskyddsnämnden (SIN) om att det inte var en etnisk registrering. Även om det inte var det från första början så blev den ju det.

Det måste också gå att utkräva ett ansvar i frågan, menar Thomas Hammarberg.

Detta kan man förmoda är något som tas upp i den första halvårsrapporten som kommer nu i december. Thomas förklarar att rapporten kommer att vara uppdelad i två avsnitt, en som beskriver kommissionens aktiviteter och en som beskriver vilka slutsatser som har dragit och vilka förändringar man tycker borde ske.

– Det finns till exempel mycket att göra inom polismakten. Mer måste göras för att säkerställa att polisens alla företrädare verkligen förstår innebörden av minoriteternas rättigheter. Kommissionen arbetar också med diskriminering av romer i den offentliga sektorn.

– Vi har flera bevis på diskriminering i affärer, restauranger och hotell. Ett konkret exempel var när ett internt brev – vars klara innebörd var att romer är tjuvaktiga – gick ut till alla föreståndarna för butikskedjorna 7-eleven och Pressbyrån. När kommissionen fick kännedom om detta brev begärde den en förklaring från företaget. Ärendet har nu lämnats över till Diskrimineringsombudsmannen med en förfrågan om myndigheten kan utreda huruvida företaget agerat i strid med diskrimineringslagen.

Även den aktuella frågan om alla fattiga EU-migranter som finns på våra gator idag ska adresseras. De drabbas i allt högre grad av trakasserier och förföljelse.

– Vi har märkt av en ökning av trakas-

serier mot de romska migranterna på våra gator och vi har fortfarande inte fått veta om branden i det romska lägret i Högdalen var anlagd eller inte. Mycket tyder på det. Vittnen har berättat att det började brinna på tre håll samtidigt och vi vet att det fanns en uttalad hotbild. Romer som besöker oss från Rumänien och andra länder drabbas av fördomar och ren antiziganism på svensk mark. Extremister i sociala medier pekar ut dem som måltavlor och flera besökare har redan drabbats av vidriga hatbrott.

Men det är inte bara rättsliga åtgärder som kommer att behövas för att stoppa diskriminering och hatbrott mot romer. Kommissionen har också fått i uppdrag att sprida den information som finns i vitboken.

– Vi ska se till att de fakta som finns i vitboken kommer in i undervisningen i skolan och att alla svenska medborgare med tiden blir allt mer medvetna om det förtryck som fortfarande råder mot romer i Sverige och i Europa. Vi ska göra en kortare och mer pedagogisk version av vitboken som kan användas i skolan plus en tillhörande lärarhandledning.

Vitboken om övergreppen mot romer under förra århundradet är fortsatt ett viktigt instrument i kommissionens arbete som bakgrund till dagens antiziganism.

– För att förstå romers villkor idag, måste man förstå det svenska samhällets historiska förtryck mot romer, understryker Thomas Hammarberg.

Det planerade skolmaterialet ska vara klart till nästa höst. Under kommissionens tid kommer det att bli fyra delrapporter, alla med förslag på olika åtgärder.

– Kommissionens uppgift är att bidra till att de strukturella hinder och rasistiska beteenden som romer nu möter i sin vardag verkligen försvinner. Vi ska verka för att olika myndigheter gör vad de borde för att romer ska kunna leva ett liv utan att mötas av antiziganism. Vi kommer att kritisera felsteg av myndigheterna men också komma med konstruktiva förslag om hur romernas rättigheter ska skyddas och förtroendeklyftan därmed överbryggas. Det handlar om att synliggöra diskriminerande strukturer och säkerställa att romers rättigheter skyddas.

Resan till Rumänien

En grupp från Sverige med delar av Kommissionen mot anti-ziganism och andra aktörer var i oktober på besök i Rumänien där man bland annat besökte byar och romska organisationer samt myndigheter.

Text: Bengt O Björklund **Foto:** Hans Caldaras

Thomas Hammarberg, Hans Caldaras, Mats Åberg och Rickard Klerfors besökte i oktober Rumänien under ett antal dagar tillsammans med politiker och romska aktivister.

– Vi besökte bland annat romska byar ett tjugotal mil utanför Bukarest. Besöket innehöll blandade känslor och upplevelser för oss, säger Hans. Det var ingen överraskning som mötte oss. Hälsa och sjukvård är en katastrof och barnen registreras inte vid födseln.

Många av de romska barnen faller ur skolsystemet på grund av mobbning.

– Och blir det för många romska barn i klassen drar de andra föräldrarna bort sina icke-romska barn och lärarna ger dem inget skydd, säger Thomas Hammarberg.

Thomas påpekade även det problem många romer i Rumänien har med boendet.

– Boendet är hela tiden osäkert. Man vet inte hur länge man kan bo i sitt område eftersom kommunen helt plötsligt kan sälja marken och vräka romerna. De rumänska romerna diskrimineras på arbetsmarknaden. De traditionella jobben finns inte längre. Romer har svårt att starta eget eftersom de inte har någon möjlighet att få banklån. Det är därför de kommer hit till bland annat Sverige.

Korruptionen är stor i Rumänien, menar både Hans och Thomas.

– Man hänvisar hela tiden till EU för att man inte vill satsa egna pengar. Men 60 procent av EU-anslagen för romer i Rumänien har fryst inne därför att myndigheterna inte förmått utforma projekt eller inte velat bidra med den numera

blygsamma egeninsatsen, förklarar Thomas Hammarberg.

Ett av problemen är att det krävs stor kunskap när man ska ansöka om EU-

medel, en kompetens som inte finns på många platser.

– En del kommuner utbildar personal för att kunna ansöka om EU-pengar, men så fort de utbildade är klara headhuntas de av konsultföretag som kan erbjuda dem mycket högre lön, säger Thomas Hammarberg.

På sin resa träffade gruppen även ett antal romska organisationer.

– Vi kontaktade bland annat Romani Criss och mötte deras juridiska chef. Han gav oss en bra bild och verkade mycket seriös, säger Hans Caldaras.

Mötena med myndighetsrepresentanter,

inklusive parlamentsutskott, hade både positiva och negativa inslag.

– Det mest konstruktiva mötet var det med ministeriet för regional utveckling. De har en meningsfull plan för vilken de söker samarbete. Både där och från UD signalerades intresse för ett samarbete

Romer i Rumänien.

Mats Åberg och Hans Caldaras hälsar på hos några romer i Rumänien.

*Det är lågt i tak
på sina ställen.*

med Sverige för att reformera och effektivisera EU:s arbete när det gäller romer. Jag fick dock inte ett positivt intryck av besöket på nationella Roma-myndigheten, som är en myndighet som formellt har stort inflytande i dessa frågor, säger Thomas Hammarberg.

Det finns isolerade hjälpprojekt som ser lovande och viktiga ut, menar Thomas Hammarberg.

– Som till exempel Hjärta till hjärta som har startat upp ett långsiktigt biståndsprojekt för återvändande tiggare i den rumänska byn Pauleasca varifrån många av dem som tigger i Linköping kommer. Detta måste uppmärksammas och uppmuntras.

Det är en myt menar Thomas att om vi är generösa mot besökande som tigger så kommer en invasion av romer att fylla våra gator.

– Så är det inte, understryker Thomas Hammarberg, påfrestningarna av sådana resor är helt enkelt för stora. De flesta vi möter på våra gator har barn hemma som tas om hand av släktingar - alla är medvetna om att utlandsresorna inte är en bra lösning, bara en nödåtgärd. Med rätt små stödinsatser och lättnader skulle de flesta föredra att stanna hemma..

Thomas Hammarberg sammanfattar intrycken från resan så här.

– Den sociala misären och den strukturella diskrimineringen av romer i Rumänien är precis så allvarlig som vi tidigare har uppfattat. Ytterst litet har gjorts för att motarbeta antiziganismen. Det finns emellertid också positiva krafter som arbetar för romernas rättigheter, särskilt bland de frivilliga organisationerna. Även inom regeringskansliet finns kunniga och engagerade personer med vilka kontakter bör hållas.

Thomas menar att EU:s arbete på det

här området måste utsättas för en kritisk granskning.

– Den bör leda till en omorganisation inom kommissionen och en annan hantering av fonderna. En möjlighet vore att en post som Särskild Representant inrättas och att denna ges möjlighet att samordna kommissionens olika verksamheter för romer. Den bör dessutom få personella och ekonomiska resurser att säkerställa att handlingsplanerna blir seriöst implementerade.

Mats Åberg, Rickard Klerfors, Hans Caldaras och Thomas Hammarberg.

Steriliserade kvinnor får 150 000 kr var

Nio år efter att en grupp romska kvinnor lämnat in en stämningsansökan i Tjeckien för att de steriliserats mot sin vilja har den tjeckiska regeringen gått med på att kompensera dem.

Text: Bengt O Björklund

Den tjeckiska regeringen ska kompensera offren för olagliga steriliseringar som utförts på romska kvinnor.

Från 1950-talet fram till kommunismens fall 1989, i dåvarande Tjeckoslovakien, fanns ett preventivmedelprogram, med tyst stöd från staten, som uppmuntrade och tvingade romska kvinnor till sterilisering.

Men de nya anklagelserna handlar om att ett stort antal kvinnor har sagt att läkare på tjeckiska sjukhus har lurat eller tvingat dem att underteckna sitt samtycke, efter 1989. De flesta av dem var från fattiga romska samhällen.

2004 kom en rapport fram till att sjukhusen hade underlåtit att följa ens de mest grundläggande rutiner och att det fanns "allvarliga fel" i journalhanteringen.

Ett år senare, när några åtgärder fortfa-

rande inte hade vidtagits, tog flera av kvinnorna saken i egna händer och startade en rättsprocess.

De hävdade att de antingen aldrig hade blivit tillfrågade om de ville ha operationen eller lurats att underteckna ett samtyckesformulär när de var tungt medicinerade. Andra hävdade att de inte hade en aning om vad de skrev under.

En romsk kvinna, Natasa Horvathova, 38, berättar att hon var mindre än fem månader gravid då hon 1996 fick starka smärtor. Hon fördes till sjukhus, men förlorade sitt barn.

– Sköterskan kom fram till mig efteråt och sa att de skulle sterilisera mig. Jag visste inte vad det var och sa till henne att jag ville diskutera det med min man, men de sa att det inte fanns

någon tid och gav mig lite läkemedel.

När hon fått sin medicin kom en sjuksköterska och bad henne att skriva under ett dokument. Hon undertecknade.

Hon säger att hon inte insåg vad det betydde, att läkarna inte var någon hjälp.

– Jag förstod dem inte.

En annan romsk kvinna, Helena Bandyova, 37, blev också steriliserad. Hon har fyra barn, tre flickor och en 11-årig son. Alla hennes födselar gick smidigt, säger hon, tills dagen efter att hennes son föddes. En sjuksköterska kom fram till henne och sa "Gå inte upp, vi ska sterilisera dig".

– Jag visste inte vad det betydde och hon sa att det var som en litet snitt.

Regeringens kommission uppskattar antalet offer till cirka 1000. De kommer nu att få 400 000 tjeckiska koruna, nästan 150 000 kronor, vardera i ersättning för steriliseringar som begåtts mellan 1979 och 1991.

Källa: Austrian Times

De obekväma frågorna måste ställas. Vill du vara med i samtalet?

HUMAN DIGNITY IN RELATION TO SEXUAL ORIENTATION AND GENDER IDENTITY

An international interfaith panel comprising representatives from the Jewish, Muslim and Christian faiths. While this stream recognizes the hindrances in traditions, it will initiate dialogue on the theological resources available within the Abrahamic faiths to protect the lives and dignity of LGBTI people. *Language: English. Strömmen ges på engelska.*

UTSATTA MINORITETER I EUROPA

– om mänskliga och medborgerliga rättigheter

Hur kan vi övervinna antiziganism, antisemitism och islamofobi? Vad är vårt bidrag i rörelsen för medborgerliga och mänskliga rättigheter mot rasism? Hur ser förtrycket av romer ut, historiskt och idag? En ström om hur församlingen kan bistå europeiska migranter på ett långsiktigt sätt och vandra med på vägen mot ett liv i värdighet. *Teckenspråktolkas.*

Läs hela programmet på: www.svenskakyrkan.se/teologifestivalen

Anmäl senast 7 december: www.svenskakyrkan.se/teologifestivalen

Arr: Svenska kyrkan på nationell nivå och Svenska kyrkan i Uppsala, Västerås, Strängnäs och Stockholms stift samt Svenska Kyrkans Unga i Uppsala stift och Sensus studieförbund.

teologifestivalen
upsala 6–8 februari 2015
se, jag gör allting nytt

Hans Caldaras, Thomas Hammarberg, Sven Hovmöller och Rickard Klerfors.

Kamp mot romsk fattigdom

Sensus har ett socialt engagemang som bland annat tagit sig uttryck i Romané Buča, ett arbetsmarknadsprojekt för romer. Tillsammans med Nätverket för romska EU-migranter bjöd man i oktober i år in till en kväll för att diskutera hur man ska arbeta vidare med problematiken kring de fattiga EU-migranterna som nu sitter på våra gator och torg.

Text Bengt O Björklund Foto: ÉRG

Rosario Ali Taikon, projektledare för Romané Buča, inledde.

– Vi jobbar med utsatta grupper på olika sätt. När det gäller EU-migranterna kan de inte ta del av det utbud Sensus erbjuder. Därför är vi här i kväll.

Kvällens panel bestod Thomas Hammarberg, Hans Caldaras, Sven Hovmöller och Rickard Klerfors.

Thomas Hammarberg tog upp tre punkter som skulle kunna ändra på de fattiga romernas situation.

– Situationen i hemlandet måste förbättras. Idag lever många romer i fattigdom och misär. Den diskriminering de utsätts för stor. Men vi både kan och måste påverka. Det är en europeisk fråga, men EU har hittills misslyckats med att försvara romernas mänskliga rättigheter. Men det är rätt läge nu för att göra framstötter i Bryssel. Vi har också ett ansvar när det

gäller att stoppa de våldshandlingar som sker på våra gator idag. Polisen måste skydda dem. De bor primitivt och hotas hela tiden av vräkning.

I andra städer, som i Göteborg, har man lyckats bättre med att ge dessa människor ett säkrare boende, menar Thomas Hammarberg. Han påminner om att vintern är i antågande och att vräkningarna fortfarande pågår.

– Deras hälsa är också ett stort problem. Läkare i Världen gör ett fantastiskt arbete, men det räcker inte och de borde få mer stöd.

Thomas berättade också att EU-migranternas insamlande av pengar har blivit sämre.

– Idag kan de få cirka 80 kronor på en dag. Pratar man med dem så säger de att de hellre vill ha ett arbete. Men de har problem med språket och många av dem

är analfabeter. Vi måste hitta nya sätt att kunna erbjuda dem arbete.

De flesta av dem vi ser på gatorna har lämnat sina barn hemma.

– När jag pratar med dem så hör jag hur mycket de tänker på sina barn. Vi måste se dessa människor som en möjlighet att göra en stor insats för en stor folkgrupp i Europa, avslutade Thomas Hammarberg.

Hans Caldaras tog över stafettpippen.

– Tak över huvudet, en acceptabel hygien och mat. Mindre kan man inte begära, inledde han sitt anförande med.

Han vill att frågan tas upp i hela Europa på alla nivåer.

– Romer lever kvar i misär i många av Europas länder, sade han.

Sven Hovmöller från organisationen HEM, tog fasta på problematiken kring boendet.

– Vi måste stoppa avhysningarna, inledde han. Romerna är jagade och rädda. När joggare hittar deras läger i skogarna så anmäler de det ofta till polisen och på olika hatsajter piskas stämningen upp mot dem. Inlägg som ”Kasta in molotovcocktail i lägret” är inte ovanliga. Och polisen har ingen aning.

Han berättar om en svenskundervisning som han håller i.

– Vi har 20 EU-migranter i klassen. Fem är analfabeter och 15 är skriv- och läskunniga.

Han berättar om politiker som tycker att stadsbilden förfulas av dessa fattiga människor.

– Det är som om dessa politikers lidande är större än dess fattiga människors.

Han talade om situationen i Rumänien.

– Romerna måste få möjlighet att bo och leva anständigt i sitt eget land, men många rumäner tycker inte att romer är riktiga människor. Innan det blir någon ändring på detta får vi nog ta emot dessa människor.

Rickard Klerfors är initiativtagare till Hjärta till hjärta, en organisation som arbetar med bistånd till bland annat romer i Rumänien.

– Om vi agerar med värdighet blir det ingen massinvandring hit till Sverige, men om inget görs i Rumänien är det risk för det. Bland de som är här är det bara några få som har fått något arbete. I Gnosjö till exempel ger man romer arbete som man sedan kopplar till deras hembyar.

Hans Caldaras påpekar att i Rumänien skäms man över de fattiga romerna.

– Man skäms över romerna som får skulden för det mesta, men inte över politiken, över attityderna mot romerna.

Mats Åberg från nätverket påpekade att utbildning är av yttersta vikt och att de initiativ som finns i Rumänien behöver stöd. Han berättade också om en kommande konferens i Linköping.

– Det är en stor konferens om just det vi har talat om och där vi ska vara med.

Thomas Hammarberg menar att bistånd fungerar.

– Vi har sett vilka effekter som Hjärta till hjärta och Röda korsets arbete har. Kan vi sprida detta arbete kan situationen bli bättre, menar han.

Sven Hovmöller talade om det engagemang som finns i Sverige idag.

– Jag tror att vi i Sverige har en unik situation nu när det för första gången finns ett stort folkligt stöd för att hjälpa dessa fattiga EU-medborgare. Det är enormt många som vill hjälpa till och det bildas allt fler lokalgrupper.

Hans Caldaras höll med.

– Så är det. Det finns starka krafter och allt fler tar detta på allvar. Det är inte alla poliser som ser positivt på de vräkningar de tvingas göra. Dock, det är politikerna som beslutar och de måste ta sitt ansvar.

Det är en ny majoritet i Stadshuset, men än kan man inte skönja några förändringar. Avhysningarna rullar på, påpekar Sven Hovmöller.

– Det är dags att ta kontakt med de nya politikerna.

Rosario Ali Taikon påpekar att det finns goda exempel.

– I Örebro till exempel erbjuder Tand-

Rosario Ali Taikon och Jakob Beijer, regional chef på Sensus.

läkarhögskolan gratis tandvård för romer.

Han berättade också att han kommer att resa till Göteborg för att se hur man arbetar med frågan där.

– En av de nya politikerna från Stadshuset i Stockholm kommer att följa med, tillade han.

Rickard Klerfors menar att EU-romerna måste kunna få akut sjukvård i Sverige, något som papperslösa kan få idag.

– I Linköping skriver in dem som papperslösa, men det ska vi inte behöva göra, sade han.

Fred Taikon kom med tanken att någon borde ta kontakt med de svenska företag som arbetar i Rumänien och få dem att hjälpa till. Han tyckte också att valstugorna från det senaste valet hade varit ett bra komplement till de bostadslösa EU-romerna i Sverige.

– SD som vill hjälpa flyktingar på plats hade ju kunnat skicka ner sina valstugor till Rumänien, sade han.

Ingmar Paulsson från Europeiska Socialfonden påpekade att de fonder som finns inte omfattar EU-migranter.

– De är bortdefinierade. Att de är på flykt från fattigdom och misär finns inte med. När det gäller fondmedel för fattiga romer i Östeuropa så tas den största delen inte ut. Det finns miljarder som fryser inne.

Han menar att krävs en överstatlig styrning och säger samtidigt att i de fonder som blir tillgängliga för 2014 – 2020 håller man på att tappa bort romerna just för det bristande intresset.

Sedan var det dags för grupparbete i fem grupper innan den rumänske gitarristen Catalin Vlad spelade.

Catalin Vlad

Ágnes Daróczi, Kennet Johansson, Tamara Moyzes, Ivor Stodotsky och Marita Muukonen

Romer på Moderna i Malmö

Outside insiders heter ett projekt på Moderna museet i Malmö som inletts med två workshops i oktober. Sedan följer tre till i november, december och januari. De organiseras av Senija Vurzer och Fredrik Elg från Malmö stad. Kuratorer är Marita Muukonen och Ivor Stodotsky från Perpetuum mobile.

Text: Bengt O Björklund **Foto:** Robert Šúko Vävström

Den workshop som gick av stapeln i slutet av november hade underrubriken ”Våga vara vis” och handlade om romsk aktivism och politik i ett jämförande och internationellt perspektiv och inleddes av Ivor Stodotsky.

– Våga vara vis är tänkt som en rubrik på att det är dags att våga tänka själv och att det just nu pågår en slags upplysningstid i det romska samhället.

Han berättade om när romer först fick tillträde till bioenalen i Venedig 2007 och hur intresset för romsk konst stadigt har ökat sedan dess.

– Det var vid tidpunkten då Röda korset hjälpte till att ta fingeravtryck på romer i Italien och folkmobbar jagade dem på falska grunder. Det var då vi kom fram till att det måste finnas en romsk representation.

Ágnes Daróczi träffade han första gången i Berlin när hennes dotter hade

en utställning där, hon är lärare och romsk aktivist från Ungern.

– Vi måste lära oss att analysera det som pågår och inte minst vår egen historia för att kunna förstå hur det blev så fel om vi någonsin ska kunna bli en nation.

Hon påpekar att romer fram till 1700-talet hade liknande traditioner som alla andra, kunskaper fördes vidare inom familjen och att romer hade kunskaper som var eftertraktade.

– De hade med sig kunskapen att göra kanoner bland annat. Det var vid den tiden då många européer började emigrera till Amerika. Vi hade tidigare ett materiarkal. Det kan vi vinna tillbaka.

Ágnes menar att det mest typiska hos en rom är anpassningen till marknaden och vad marknaden vill ha. Hon menar också att det var i och med Gutenbergs uppfinning som det började gå fel för romerna.

– I och med Gutenberg och produktio-

nen av böcker kom ju även skolan igång, något som romerna inte ställde upp på. De ville hålla kvar vid de gamla traditionerna av att föra över kunskap från generation till generation i hemmet.

Men Ágnes tror att med den nya tekniken är det dags för romerna att åter närma sig mainstream samhället.

– Med den nya tekniken kommer den nya generationen allt närmare, men det är viktigt att vi sätter mål för hur den ska användas så det inte bara blir selfies och nakenbilder. Internet gör att avståndet mellan en fattig by och en rik förort krymper. Nu måste vi se till att det finns datorer till romerna. Det är så vi kan gå framåt. Vi vill inte vara isolerade.

Romers filosofi fram till idag har enligt Ágnes varit ”Om de ger dig, ta emot; om de slår dig, spring.”

– Det är därför det finns så många romer som lämnat sina länder och är utspridda över Europa med en skål framför sig. Det är dags att bryta den filosofin nu.

Ágnes växte upp under kommunisteran i Ungern, en tid då romerna förbjöds att tala sitt romska språk.

– Det fanns forskare på den tiden som påstod att det bara fanns 1200 ord på

romanés, att det var för få ord för att kunna kommunicera. I verkligheten fanns det cirka 40 000 ord.

1978, efter att hon gått ut universitetet, började Agnes intressera sig för romsk folklöre och kultur. Hon understryker vikten av att det finns romska institutioner i Europas länder för att kunna lyfta den romska kulturen ännu mer. Hon varnar slutligen för de mörka krafter som marscherar i Europa idag.

– I Ungern har vi Jobbik, ett parti som vunnit många lokalval i både stora och små städer. Deras politik handlar bara om hat och antiziganism.

Tamara Moyzes är konstnär och aktivist från Prag. Hon har rest mycket och bland annat bott i Israel. Hon kallar sig för en propalestinsk romsk judinna. Hon har både judiskt och romsk påbrå i släkten. Hon berättar om ett aktivistagerande 2006 i Prag.

– Vid den tiden fanns det många platser dit romer inte var välkomna som kaféer och restauranger. Då gjorde vi en film med det årets Miss Roma där vi sminkade om henne till en vit medborgare.

En film som ställer hud och hår till svars för fördomar. Det går ett sus genom publiken när hon får en blond peruk och förvandlingen är total. 2014 var hon med och startade något som hon liknar vid Svarta pantrarna, en grupp konstnärer som gör gerillaattacker med ”konstivite-ter” mot antiziganismen i Tjeckien. Hon visar foton från en sådan aktivitet där några av medlemmarna går runt med shoppingvagnar på en plats där det ska byggas ett shoppingcenter.

– Vi har judestjärnor på oss för att markera att de inte skulle glömma löftet om en minnesplakett som skulle finnas med i planerna, men än idag är inget byggt på den platsen.

Det var en plats där man samlat judarna under andra världskriget för att skicka dem vidare till dödslägren i Polen.

Även Fred Taikon var på plats för att berätta om É Romani Glinda, både tidningen och föreningen. Han berättade lite om romernas historia i Sverige och om hur de fick minoritetsstatus.

Kennet Johansson, som bland annat

Dušan Marinkovic.

varit generaldirektör på Kulturrådet och chef på Malmö museer, talade först om sitt ursprung.

– Jag är född i Skåne, mitt i nazibältet. Som barn hörde jag ofta att romer var tjuvar och parasiter, men jag lekte med de romska barnen.

Kennet berättar att när hans morfar begravdes fick han veta den stora familjehemligheten: Hans morfar var resande.

– Min mamma sade att det varit lite skämmigt och att det därför har hållits hemligt.

När Kennet första gången planerade för en utställning med och om romer på Malmö museer var det många, både politiker och personal som varnade honom.

– Min egen personal varnade mig för att ”de kommer att stjäla hela museet”. Då bjöd jag in Monika Kaldaras för att tala till dem.

Hon talade i en och en halv timme under total tystnad.

– Sedan förstod personalen vad jag ville göra.

Kennet menar att det är nästan omöjligt att förstå den diskriminering som romer får utstå än idag.

– När det gäller framtiden är jag inte så optimistisk tyvärr. För att romerna ska lyckas ta en riktig plats i samhället behöver de romska institutioner, både här i Sverige och i Europa. Vi måste också få romska politiker och romska partier med i riksdag och regering. Diskrimineringslagarna borde bli hårdare. Det ska kosta att vara rasist, avslutar Kennet Johansson.

Workshoppen avslutas av Dušan Marinkovic. Han läser en egen dikt som på ett mjukt och följsamt sätt nästan rappas fram. Den pojken kommer vi att se mer av.

Fred Taikon berättar om romernas historia i Sverige.

Soraya Post, Eva Gedin, Daniel Poohl och Thomas Hammarberg.

För en ljusare värld

Årets Stieg Larsson-pris har tilldelats Europaparlamentarikern Soraya Post (Fi) och Thomas Hammarberg, ordförande svenska kommissionen mot antiziganism.

De får dela på prissumman som är 200 000 kronor. I år skedde det hela inom ramen för Teskedsdagen.

Text: Bengt O Björklund **Foto:** ÉRG

Till minne av Stieg Larsson instiftade Norstedts, tillsammans med Stiegs far och bror, Erland och Joakim Larsson, ett Stieg Larsson pris om 200 000 kronor. Priset delas ut till en person och/eller organisation som verkar i Stieg Larssons anda.

Tio år efter författarens död är 2014-års pristagare Soraya Post och Thomas Hammarberg.

Det var en festlig sammankomst Teskedsorden arrangerat i Eric Ericsonhallen, alltså i den avkristnade kyrkan på Skeppsholmen. Vård för kvällen var Lill Lindfors som på ett mycket charmigt och avspänt sätt förde kvällen framåt, en kväll som inleddes med mycket vacker pianomusik. Det var Henrik Måwe som spelade ett stycke av Schubert.

– Detta är en fantastisk dag med så många människor som vill ha en ljusare värld, sade Lill Lindfors.

Camilla Nagler och Lovisa Fhager

Havdelin berättade om Teskedsorden och om de stipendier som delas ut årligen på teskedsdagen. Lovisa berättade också om ”Inte en främling”, en serie självbiografiska porträtt av kända personer som har erfarenhet av utanförskap. Bland författarna finns namn som Rikard Wolff, Timbuktu, Zinat Pirzadeh och Soraya Post.

– Sanna Salamehs historia har lästs av fler än 500 000 unika besökare, berättade Lovisa.

”Den lilla flickan på perrongen tittar upp mot mig, hennes stora mörkbruna ögon är vidöppna. Hennes krulliga mörka hår står åt alla håll. Hon tar sats, tar ett djupt andetag och så säger hon:

Min pappa tycker du är jätteful.”

Så inleder Sanna sin berättelse.

– När jag pratar låter jag svensk men min kropp förråder mig, säger hon.

Upp på scenen kom sedan Emil Jensen. Han reciterade sin otroligt fascinerande

dikt Samma värld och inte vackrast i världen och berättade om gången när Jan Troell ringde och frågade om han kunde vara med i hans nästa film.

– Jag sa att jag inte var en skådespelare och vad hade han tänkt sig. Han sade att jag skulle spela mig själv, den där idealistiska killen som dör i slutet. Sedan sjöng han sin sång ”En mur är bara en bro på högkant, innan det var dags för Stieg Larsson-priset.

Eva Gedin från Norstedts och Daniel Poohl från Expo tog över mikrofonerna.

– Jag var Stiegs förläggare, berättar Eva. Det här priset kom till för att visa på Stiegs andra sida och självklart gick pengarna första gången till Expo som Stieg varit med att starta.

Daniel Poohl är stiftelsen Expos VD.

– Vårt jobb har varit att finna någon som kämpar i Stiegs Larssons anda. Och i år var det lika självklart som alla andra år vilka det skulle bli. Vi har två pristagare som har visat att man måste samarbeta för nå framgång.

Motiveringen lyder:

Romerna har under lång tid varit utsatta i Europa. Thomas Hammarberg och Soraya Post har med envishet, osjälvisk-

het och ett smittande engagemang arbetat för att stärka romernas mänskliga rättigheter. De verkar helt i Stieg Larssons anda.

Soraya Post har under en lång tid agerat för att motverka diskriminering av Sveriges och Europas romer, inte minst de romska kvinnorna. Hon är en stark förkämpe för mänskliga rättigheter och jämställdhet.

Thomas Hammarberg drev tidigt frågan om romers rättigheter, i en tid när många andra var tysta. Han har i större delen av sitt yrkesliv verkat för att stärka mänskliga rättigheter runt om i världen.

Det var en mycket rörd och glad Soraya Post som tog emot diplom och blommor. Även Thomas Hammarberg var strålande glad.

Moderator var Lisa Bjurwald.

– Det har blivit ett uppvaknande i Sverige nu med alla dessa fattiga människor på våra gator. De vill inte vara där, de tycker det är förödmjukande, men de har inga val. Vi får inte göra som inte Norge, att förbjuda dem att tigga. Vi måste bemöta dem på ett anständigt sätt.

Lisa Bjurwald påpekade att det i Europaparlamentet idag finns många högerextrema.

– Men det är arbetet som görs utanför parlamentet som är viktigast, som ger kraft att driva politiken åt rätt håll. Ett samhälle som stänger sina ögon, öron och mun får en Björn Söder som de förtjänar. Det finns inga svaga grupper, bara svaga strukturer. Jag är så glad över den uppmärksamhet som romerna har fått i år. Det finns så många som har arbetat i det tysta som Fred Taikon och Hans Caldaras, men vi har inte fått något gratis. Vi har kämpat för det vi har, underströk Soraya Post.

Lisa undrade hur det kan vara så att romer inte har setts som européer under alla dessa år.

– Romerna har jagats så länge. De har jagats under trettio- och fyrtiotalet. De nämndes inte under Nürnberggrättegångarna. Men nu har vi romska företrädare som har börjat ta tag i frågan. De närmaste åren kommer att visa om demokrati och mänskliga rättigheter kommer att överleva. Det vi måste göra är att ta itu med den situation som de allra fattigaste lever i, sade Thomas Hammarberg.

Lisa Bjurwald undrade hur de bägge såg på framtiden.

– Det beror på majoritetsbefolkningen. Det är de som har skapat problemet. Den romska historien och kulturen måste in i skolan.

Soraya Post höll med.

– Och det är vi som kämpar som måste visa vägen. Tillsammans måste vi avslöja rasisternas strategier. Vi har många verktyg som vi kan använda och de unga ska inte behöva arbeta själva för en bättre värld. Den frågan gäller oss alla.

Nästa underhållningsinslag stod Rennie Mirro och Karl Dyall för. Det var ett utdrag ur From Sammy with love som fick stora applåder.

Kvällens sista inslag var Teskedsordens egna stipendier som presenterades av Mikael Kamras, ordförande i Teskedsorden.

– Härligt att se att så många har kommit hit. Det gör att vi känner att vi gör ett viktigt arbete. Det är många som föreslås som stipendiater och det är inte lätt att välja, men året två vinna-re har matbordet som gemensam nämnare.

Först ut är Ebba

Mikael Kamras och Ebba Åkerman

Åkerman från Invitationsdepartementet, ett nätverk av svensktalande som bjuder sfi-studenter på mat.

– Det ska vara enkelt och lustfyllt att lära sig svenska. Vi finns på 24 platser idag, berättade Ebba Åkerman.

Den andra pristagaren har också en koppling till matbordet.

– Den personen har berättat för mig hur viktigt matbordet var hemma hos honom när han växte upp. Det är Jason Timbuktu Diakité. Han får stipendiet för sitt antirasistiska synsätt och för det sätt han sprider sitt budskap om ett mänskligare Sverige.

Timbuktu såg lite konfunderad ut.

– Det finns många som arbetar med antirasism, men jag själv har inget val. Jag måste, både för mig själv och för mina barn.

Jason Timbuktu Diakité och Lill Lindfors.

Utsätts dina barn för diskriminering i skolan?

Får dina barn tillgång till den undervisning de har rätt till i skolan? Blir de mobbade eller trakasserade? Det finns en lag som förbjuder diskriminering och annan kränkande behandling av barn och elever.

Om dina barn blir trakasserade eller utsätts för diskriminering är det skolans ansvar att se till att det upphör. Om skolan inte tar sitt ansvar kan du anmäla det till DO.

Frågor om diskriminering?

Ring till DO på telefonnummer 08-120 20 700.

Rådgivningen har följande öppettider:

- Måndag - tisdag 9.30-11.30 och 13.00-15.00
- Onsdag 13.00-15.00
- Torsdag - fredag 9.30-11.30

Det går också bra att mejla till DO på adressen do@do.se
Mer information hittar du på www.do.se

Toleransen ökar bland svenska elever

Skolelever i Sverige blir allt positivare i sina attityder mot andra människor. Samtidigt är den självupplevda utsattheten för våld, hot och trakasserier stor, särskilt bland homosexuella. Oron för främlingsfientlighet ökar, medan oron för invandring minskar. Det är några av resultaten i Forum för levande historias nya studie om skolungdomars syn på varandra och samhället.

Text och foto: Bengt O Björklund

Tid för tolerans heter den andra rapporten om svenska skolelevers attityder som Forum för levande historia har tagit fram. Den bygger på enkäter som har skickats ut till 10 500 elever i 473 klasser. 72 procent av de svarade på enkäten.

– Det var 2008 som vi beslutade att undersöka ungdomars attityder vilket ledde till en rapport 2010. Vi har bestämt oss för att ha intolerans som en brygga mellan historien och det som sker idag. Hur ser intoleransen ut idag? Hur tänker dagens ungdomar? Vi befinner oss inte i trettioalet idag, men fröet till intolerans finns där alltid. Därför är det så viktigt att veta vilka attityder det är som leder till intolerans, sade Eskil Franck, överintendent på Forum för levande historia.

Jacob Severin är projektledare för studien.

– Attityder påverkar ett urval av olika handlingar och ju mer accepterad en attityd är ju lättare är det att agera, förklarar han.

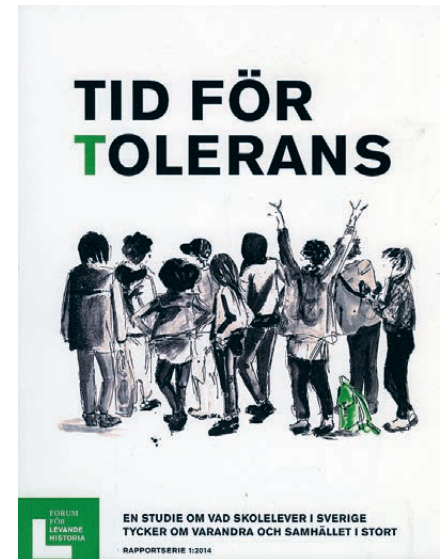
I studien framgår det att toleranta elever studerar längre och att intoleranta elever som ändå läser på universitetsnivå har lärt sig att hålla tillbaka sin intolerans.

– Vi ser också att det finns ett samband mellan elevernas nöjdhet med demokratin och deras attityder mot olika grupper. Elever som är missnöjda med hur demokratin fungerar är mer negativt inställda till respektive grupp än de elever som är nöjda med hur demokratin fungerar, säger Jacob Severin.

Det eleverna är mest oroliga för är om de kommer att få ett arbete eller en

bostad i framtiden. Pojkar oroar sig mer för invandringen än vad flickor gör, flickor är mer oroliga än vad pojkar är för främlingsfientligheten. 25 procent av de homosexuella uppger att de har kränkts någon gång och 18 procent av de utlandsfödda.

– Stödet för mänskliga rättigheter är mycket stort bland eleverna och det har ökat. Få anser att alla behandlas lika, att alla har samma möjligheter. Idag är det fler som vill tillåta en programledare i teve att bära slöja och eleverna är allmänt mer öppna mot att ta emot flyktingar än vad vuxna är. Det verkar lovande inför framtiden, menar Jacob Severin.

Jacob Severin

Johar Bendjelloul, Fred Taikon, Hans Caldaras och Thomas Hammarberg.

SR och romerna antiziganism och medias betydelse

Under ledmotivet Romer i fokus höll Sveriges Radio en fyratimmars temaeftermiddag i studio 4. I publiken satt både radio- och tevefolk, inbjudna gäster och romska företrädare. Två huvudfrågor diskuterades ingående, dels antiziganismen och dels medias betydelse.

Text: Bengt O Björklund **Foto** Elsa Helin

– Antiziganismen är en stark kraft i Europa idag. Därför är detta en viktig dag för oss på public service. Tanken är ju också att vi som är här idag ska lära oss och knyta kontakter, sade dagens moderator, Johar Bendjelloul, programledare och journalist.

Han lämnade över ordet till Thomas Hammarberg, ordförande i Kommissionen mot antiziganism, som inledde med att berätta en historia.

– Ett museum i Monte Negro ville göra en utställning om romer och kontaktade en fotograf. Fotografen fotade många romer som befann sig i arbetslivet. Det var byggnadsarbetare, målare, bilmekaniker, sjuksköterskor och så vidare. De som kommer in i det museet och ser utställningen fylls av en märklig känsla: Romer är inte bara offer!

Han fortsatte att tala om romer, men flyttade nu fokus till de som sitter på

våra gator med en mugg framförs sig.

– Vilken kraft det finns hos dessa människor. Många av dem är analfabeter, men de har ändå tagit sig hit från sin lilla by. Bara det är en prestation. Det är viktigt att vi ser att detta är ett kompetent folk även om historien har tryckt ner dem.

Han talade om vitboken.

– Det är skrämmande läsning.

Och om kommissionen.

– Syftet med kommissionen är att identifiera de fördomar och myter om romer som fortfarande finns idag och hitta vägar att motverka dem. Vi har bestämt att antiziganism är det ord vi ska använda, ett ord som fungerar på ett liknande sätt som antisemitism.

Thomas Hammarberg lyfte några av de fall som varit aktuella den senaste tiden, som personalens övertramp på Sheraton, 7-elevens brev om tjuvaktiga romer och

polisen i Västernorrlands signalement på en man som beskrevs som romskt. Han berättade också att våldet mot de romska EU-migranterna ökar just nu.

– Deras muggar sparkas undan. Man tar deras pengar och på flera platser där de slagit läger har de trakasserats. Samhällets avhysningar görs så otrevligt som möjligt för att de inte ska komma tillbaka. Men i länderna de kommer från är arbetslösheten bland romer cirka 70-80 procent.

De skånska rapparna i Rebel G'z består av Dusan Marinkovic, Danny Verson Günther, Ali Javad och Amir Al-Mayahi. De rappar både på svenska och på engelska. De charmade publiken med sina låtar och tal om kvinnas stora betydelse.

– Jag hörde någon säga, berättar Dusan, att ”Du är snygg för att vara en zigenartjej.” Men de är inte bara snygga, de är intelligenta och starka.

Nu var det dags för något som man kallat för bikupor. Folk samlades i olika grupper för att diskutera och knyta kontakter.

Eftermiddagens första panelsamtal handlade om antiziganism. Marcela Kovacsova, brobyggare i Göteborgs stad

och Ingrid Schiöler, sakkunnig i romska frågor, berättade från sina horisonter.

– Det är en mörk och skamlig tid i Europa just nu och den har fått mer och mer antiziganistiska strömningar. Om vi inte gör något snart kommer det att bli värre även här i Sverige. Romska flyktingar får ett helt annat bemötande än andra flyktingar och att bo i Rumänien som rom är mycket besvärligt. Det är därför de kommer hit, säger Ingrid Schiöler.

För många var det den finskromska kvinnan som typifierade en rom, men nu har vi också fått in de europeiska migranterna som sitter på gatorna i våra medvetanden.

– Romer har inte tillgång till mänskliga rättigheter. Jag får till exempel samtal från föräldrar som inte tillåts yttra sig när deras barn tas ifrån dem. De är ofta flyktingar i sitt eget land. Nästan aldrig tillkallas en tolk och om det kommer en tolk är han oftast alban och med albaner talar romer inte. Jag har sett hur det har stått skrivet i LVU-utredningar att romska familjer är riskfaktorer enbart på grund av att de är romer.

Det är vanligt att romska barn får diagnosen ADHD.

– Det är mycket vanligt att man hamnar hos en psykolog och att hela familjen får diagnosen ADHD. Vad man inte tar hänsyn till är att dessa familjer kommer från krigshärjade länder där de har bott i tält i flera år och kanske inte är så inlästa på pedagogik och svenska seder.

Marcela Kovacsova berättade om sitt arbete som brobyggare, eller snarare, om bristen på arbete.

– Jag har fått arbete som brobyggare, men ingen vet vad jag ska göra. Nu går jag på en brobyggarutbildning här på Södertörns högskola. Då blir jag en informatör, tänker jag, om min arbetsgivare sätter mig i arbete. Jag lever på hoppet och jag hoppas att vi brobyggare ska klara av det stora arbetet vi har framför oss med att bekämpa fördomar och myter om romer, som att vi är lata och tjuvaktiga. Alla i min familj har diskriminerats, även jag. Men vi har överlevt och vi kommer att fortsätta med det.

Ingrid Schiöler och Marcela Kovacsova.

Ingrid menar att antiziganismen har blivit tydligare och att det samtidigt blivit fler som arbetar med frågorna.

Efter kaffe var det dags för dagens andra fråga att diskuteras, nämligen: Mediernas betydelse. Fred Taikon, chefredaktör för *É Romani Glinda*, Hans Caldaras, musiker, författare, samhällsdebattör och Thomas Hammarberg samtalade.

Thomas Hammarberg inledde med att berätta historien om den unga blonda flickan som hittades i ett romskt läger i Grekland.

– Bilden av den söta flickan fanns i nästan alla europeiska tidningar och nyheten var att hon stulits av romer. Även svenska tidningar skrev om den stulna flickan som omhändertagits av grekiska myndigheter. Efterforskningar visade dock att hon adopterats och att hon var romsk. I samma veva togs två romska barn om hand på Irland för att de var blonda.

Dessa historier visar med all tydlighet hur lätt det är att sprida osanna myter om romer. Och det är medierna som sprider

Rebel G'z

Fred Taikon, Hans Caldaras och Thomas Hammarberg.

dem, menar Thomas Hammarberg.

– Det är inte upp till medierna att avgöra vem som är rom eller inte, understryker Thomas Hammarberg.

Hans Caldaras tog upp problemet med att om en rom gör något bra så måste man ändå göra tillägget att vederbörande är rom.

– Jag presenteras nästan alltid som en romsk sångare. Ändå är jag född i Sverige och varit sångare i hela mitt vuxna liv.

Hans hängde på historien om den romska flickan Maria i Grekland.

– Jag frågade en svensk journalist varför de skrev om det hela. Han svarade att om det har stått i grekisk media kan vi skriva om det. Jag har varit i många romska läger i Rumänien och jag vet att det finns romska barn som är blonda. Det är inget konstigt.

Hans tog upp själva problematiken med att han ska behöva stå en scen idag och berätta om romer.

– Vi har nu hållit på i 50 år med att berätta om romer och romers historia och ändå är vår situation inte bra. I mitt arbete som guide på Forum för levande historia blir jag dagligen påmind om hur mycket fördomar det fortfarande finns. Ni media har ett stort ansvar här. Den positiva bilden av romer är liten. Ni kan stärka den.

Fred Taikon berättade om den svåra situation som romsk media befinner sig i och alltid har befunnit sig i. Trots utfästelser om stöd kämpar romsk media fortfarande under orimliga förhållanden.

– Vi på É Romani Glinda kommer att få det svårt när vår journalist går i pension om ett par år. Hans lön har Kulturarbetsförmedlingen stått för i många år i form av ett lönebidrag. Tidningen har inte råd att avlöna honom. Det bidrag vi får idag räcker till tryck och administrativa kostnader. Eftersom vi är en romsk tidning får vi inte in så

många annonser heller. Det tar dessutom tid att få romerna själva att börja läsa. Glöm inte att många av oss var analfabeter långt in på 60-talet när vi först fick börja gå i skolan.

Fred talade också om problematiken med att media aldrig dyker upp när romerna själva arrangerar olika event, att man oftast bara skriver om romer när det hänt något negativt.

Han talade också om SR:s och SVT:s romska satsningar.

– Radio Romano borde inte ligga under Radio Sweden. Och när det gäller

Surrande bikupor.

SVT, ingen skulle bli gladare än jag om jag fick se och höra mumin tala romska.

Fred fortsatte med att tala om hatbrott på nätet, om olika sajter där man konsekvent skriver "zigenare" hela tiden och bara om de har gjort något brottsligt. Sajter där kommentarsfälten flödar av hatiska och främlingsfientliga kommentarer.

– Vi har anmält dessa sajter flera gånger men får alltid svaret att vi har yttrandefrihet i Sverige. Men vissa av dessa artiklar är ju av rent uppviglande karaktär.

Johar avslutade med kommentaren att det nog finns ett gammalt tänk på SR som sitter i väggarna och att det nog är lättare att få med sig media på mindre orter.

– Jag tror nog vi har ett Stockholmsyndrom där många av de stora redaktionerna helt enkelt inte läser pressinbjudningarna. Vi måste nog få in ett etniskt procenttal i vår nyhetsbevakning.

Han tog även upp problematiken som uppstår om man inte har fler källor än polisen att luta sig mot.

– Källkritik är mycket viktigt. Vi

Thomas Hammarberg

Johar Bendjelloul

använder oss ofta av polisen som källa, men vi kan se att det inte alltid är bra som i fallet med elden i det romska lägret i Högdalen. Först sa polisen att det fanns en lätt brännskadad, en man som sedan dog av sina skador. Sedan sade polisen att elden var självförvållad, idag finns det mycket som tyder på motsatsen.

Några röster höjdes om att man idag inte ens vågar säga rom när man rapporterar. Det viktiga, vad det tillför nyheten, tänker man inte alltid på.

Veli Brijani från Radio Romano menar att det fortfarande råder stor okunskap om romer på Sveriges Radio.

– Många här känner inte ens till att Radio Romano finns. Men det gör vi! Ta kontakt med oss om det är något ni undrar över.

Adan Szoppe arbetar också på Radio Romano.

– Det finns romska journalister. Hitta dem. Och ge oss mer sändningstid! Det klarar ni!

Bakro

En originalserie av Ulf Lundkvist och Bengt O Björklund.

som
Gunilla Lundgren
har läst

Tre bilderböcker för små barn

Bokförlaget OlikA vill ge ut böcker som inkluderar den mångfald som finns i samhället. Nu har förlaget kommit ut med tre bilderböcker där huvudpersonerna är romska barn: Camping och kurragömma, Danskurs med kaktrubbel och Badbomber och simhopp. Böckerna är rikt illustrerade och vänder sig till små barn.

Illustratören heter Marcus Gunnar Pettersson och har romskt påbrå. I en bilaga till tidningen Metro den 3 juni i år säger Marcus: ”Jag vill visa romsk kultur från barns perspektiv i nutid”. Han fortsätter: ”Vår romska historia är självklart viktig men att se nuet som det är, gör det enklare att inkludera varandra i samhället”.

Författarna är egentligen två: Karin Salmson och Marie Tomicic, men när de skriver tillsammans kallar de sig Karin Salto. Jag tycker att både illustratören och författarna har lyckats med sina föresatser. I texterna nämns ingenting om att böckerna handlar om romska barn, huvudpersonerna skildras som vilka moderna barn som helst, vi möter dem i hemmet, på campingen, i skolan, i badhuset. Det är i de färgstarka och ofta humoristiska bilderna som den romska kulturen skildras, och detta görs utan att det känns påklistrat.

Längst bak i böckerna finns en faktasida om romer och allra sist finns ett uppslag, en liten språkskola, där man bland annat lär sig räkna till tjugo på svenska, arli, kelderar, lovari, kale och resanderomani.

Jag rekommenderar dessa böcker och hoppas att många förskolor och bibliotek ska köpa dem.

Silversmeden Rosa Taikon

Rosa Taikon. Romsk silvermed och hantverkare

”Styrka är det ord jag tänker på i samband med Rosa Taikon. Styrkan att vara trogen sitt eget uttryck. En renodlad formvärld som tar avstamp i historien och som hon utvecklar till något eget. Men också styrkan att som representant för romerna stå upp för rättvisa och lika villkor.”

Så inleder Micael Erntell, intendent vid Nationalmuseum i Stockholm, en alldeles ny bok om Rosa Taikon. Bokens författare är Brita Åsbrink. Hon låter oss följa Rosa Taikon ända från barndomens utanförskap till mottagandet av Olof Palme-priset 2013. Detta är inte det enda pris Rosa tilldelats, utmärkelserna har varit många genom åren och en förteck-

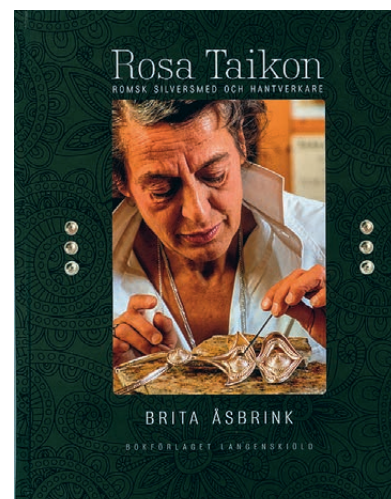
ning över Rosa Taikons utställningar tar upp två hela sidor i boken.

Det är en rik bok, rik på berättelser och rik på foton. Några av foton är ur privata album, andra är från arkiv och museer. Det är roligt att se Rosa som ung elev på Konstfack 1962 och intressant att senare få följa hur hennes smycken växer fram på arbetsbordet. Till bokens fördelar hör att Rosas vackra smycken presenteras i många stora färgbilder.

Rosa själv presenterar sig så här: ”Jag heter Rosa och är hantverkare.” Det är sannerligen en beundransvärd hantverkare vi får möta, en kvinna som med envishet, uthållighet och begåvning gjort sig ett namn som konstnär och silvermed. Jag är glad att det nu finns en bok om henne.

Rosa Taikon. Romsk silvermed och hantverkare av Brita Åsbrink

Bokförlaget Langenskiöld 2014

Familj med konstnärliga talanger i flera generationer

Den oförtröttlige Else Marie Molitor, bland romer mer känd som Molly, har varit på bokmässan i Göteborg och berättar här om boksläppet av Eisfeldt en surrealistisk familj.

Text och foto: Else Marie Molitor

Liksom tidigare är det helt fantastiskt att få vara med ännu en gång på Bokmässan, (om benen ändå vore lite bättre) Inte bara oanade kunskaper strömmar emot mig idel duktiga föredragshållare är på plats för att delge sina kunskaper och likaså mängder intresserade människor i alla olika åldrar det gäller att se upp Mot internationella torget!! På lördag är det tyvärr en ganska liten plats arrangerad för åhörarna som ska få njuta av författarnas berättelse om den surrealistiska familjen Eisfeldt tyvärr blev även tiden ändrad. Stolarna fylldes snabbt upp och flera stolar fick sättas fram.

De tre författarna, Sonny Eisfeldt och Richard Magito Brun, båda födda i början på 50-talet och Ann-Charlotte Nilsson Eisfeldt på 60 talet lärde känna varandra av tillfälligheter 2008 och blev då väldigt intresserade av att söka sina rötter de var femmänningar alla tre.

Sonny hade haft huvudansvaret för forskningen och började berätta att han hört om olika cirkusar inom familjen exempelvis hade han sett farmors svåger sluka svärd. Då visste han inte att de var resande men ibland när de inte ville att vi barn skulle förstå vad de sa pratade de ett annat språk som påminde om tyska och platttyska och kanske romani. Det var som om de skämdes för det. De äldre släktingarna var mycket företagssamma men flera kunde inte läsa. Hela forskningen handlar om 1800-talet till nutid Friedrich Eisfeldt född i mitten av 1810-talet i Westfahlen i en medeltida stad i Thüringen. Han var artist - lindansare och akrobat välkänd vida omkring i Europa - gifte sig sedermera med Concordia Kunigunda. De bodde i Danmark en längre tid för att senare fara

vidare till Sverige- Det berättas om många svårigheter med pass även när de färdades mellan olika delar i Danmark och i Sverige. Släkten vistades runt hela östersjön och var ofta mycket uppskattad för sin akrobatik och för lindansandet. Intressant att höra om barnhusträdgården på Norrmalm i Stockholm och om platser där släkten bott på Södermalm.

Ann-Charlotte, som tidigt förlorat sin pappa, vid sex års ålder, hade inte hört av naturliga själ, något om anförvanterna, bara lite sporadiskt av en farbror. Hon börjat undra över vissa ord som farbrodern uttryckte. Hon hade studerat psykologi och funderade över ordet "ständla". Vilket innebar att när man underhållit på gator eller torg gick man omkring och samlade pengar t.ex. i en hatt. Flera termer och uttryck blev Ann-Charlotte intresserad av. Hon har fortsatt med en konstnärlig utbildning. Konst i alla former är det sammanhållande draget inom familjen Eisfeldt.

Richard var väl den som redan som barn var intresserad av släktens bakgrund. Mycket av vad han berättade hade han hört av äldre släktingar och funnit genom sina resor. Dels många platser de tre författarna

gemensamt besökt i Stockholm, Burträsk i Jämtland, Göteborg och vid utgrävningarna i Bohuslän. Alla dessa efterforskningar har gjorts i Sverige, Danmark, Tyskland samt runt om Östersjön.

Det som berättades är i mitt tycke en bråkdel av allt dessa tre duktiga forskare och skribenter har hunnit med. När man läser boken blir man otroligt imponerad av all deras forskning och även forskning långt tillbaka sedan 1.000- talet samt om tiden Indien. Det framkommer en blandning av skam, men dess emellan en stolthet över deras skicklighet som konstnärer, vilket är beundransvärt.

Kanske skulle boken vinna på om den hade kunnat skäras ner något - intressant och mycket läsvärd.

Sonny Eisfeldt, Richard Magito Brun och Ann-Charlotte Nilsson Eisfeldt.

GAMLA BILDER BERÄTTAR

Bröderna Müller, Folke till höger lutar sig mot motorhuven, hans bror Sture med cigaretten tufft i mungipan till vänster. Bilden är tagen på Tanto under tågbron över Årsta holmar.

Många romska familjer bodde på Tanto under 50-talet. Där bodde bland andra familjerna Taikon, Dimitri och Müller.

I dag dyker vi ner i Stefan Taikons album. Stefan var bror till Katarina och Rosa Taikon

Vi har inte full koll på vilka det är som finns med på bilderna i albumet, men vi publicerar foton på några som vi känner igen. Hoppas ni har överseende med att vi kan ha fel. Mejla eller ring oss i så fall.

Pilsnerdrinkarna på restaurang. Till höger sitter Stefan Taikon. Kan det vara Fredrik Taikymer som sitter bredvid. Längst in till höger sitter Rosa och Katarinas bror Paul och längst till höger Folke Müller.

Oftast vet vi vilka det är som finns på bilderna, men inte alltid var bilden är tagen. Om du vet något, hör av dig till fred@romaniglinda.se

Här på mittbilden ser vi en ganska unik familjebild med mycket omtalade personer som inte tidigare varit publicerad.

Det är Rosa och Katarina Taikons familj. Tyvärr kan vi inte identifiera alla men, till vänster ser vi Rosa Taikon i turban, som tydligen var modernt. Kan det vara familjens fostermor, den så kallade "Tanten" i Katitsiböckerna som sitter bredvid Rosa? Längst bak står Katarina, framför henne, kan det vara syster Teresa? Och framför henne står brodern Stefan. Pappa Johan Taikon ser fundersam ut. Tyvärr vet vi inte vem ynglingen är.

Rosa och Katarinas storasyster Paulina Taikon nämns ofta i Katitsiböckerna. Hon blev en av Göteborgs första hemspråklärare.

Att man bara lyckades med att få alla barnen samlade för detta foto! Här ser vi från vänster Stefan i kadettkostym. Min bror Bambam och syster Malika.

Jag är inte helt säker, men det kan vara min syster Raida som står bakom flickan med rosett? Bakom henne står syster Zosa, sedan blir det svårt. Jag kan inte identifiera flickorna med rosetterna. Killen med tre revärerna på ärmen är min kusin Fardi Taikon och slutligen är det min bror Sture som står där käckt med handen i sidan.

Det är svårt att se var bilden är tagen, men jag gissar att bilden är tagen i Sköndalslägret. Om inte så är det på Tanto samma år som vi flyttade dit.

MIAS MATSIDOR

Mia's Focaccia della nonna

Hösten är på väg och vi vistas mer inomhus. Det här receptet har jag haft mycket nytta utav då mina söner var små och hade kompisar hemma för läxläsning.

Det här behöver du till 6 personer:

50gr	jäst
6 dl	vatten
2 dl	olivolja
4 msk	honung
2 tsk	flingsalt
14 dl	vetemjöl special

Fyllning:

400 g	körsbärstomat
3 st	rödlök
300 gr	svarta oliver
4 msk	olivolja
1 kvist	rosmarin
flingsalt	efter smak

Gör så här:

Smula jästen i en stor bunke, värm vattnet till 37 grader. Häll lite av vattnet på jästen och vispa, tillsätt resten av vattnet, olja, honung och salt. Blanda i lite mjöl åt gången, arbeta till en lös och smidig deg. Låt jäsa under duk på ett varmt och dragfritt ställe i ca. 30 min. Lägg bakpapper i en långpanna. Stjälp ut

degen i långpannan och tryck ut degen med mjölade händer tills den jämt täcker hela plåten. Låt jäsa igen under duk i 30 min.

Tryck i fyllningen: tomat, lök oliv och ringla över olja, rosmarin och flingsalt efter smak.

Grädda i 250 graders varm ugn i ca. 10 min.

Serveras med ett glas starkt te med färsk frukt i.

Låt det väl smaka!

La Miáki Focaccia sar pekélas e mamí

E tómna avelí fugása thaj maj but bešás andré ándo kher. Gadó manřo pekávas kána muřé duj šavé thaj lénge vortáča sas cigné kána avénas aménde kheré te džinén pénge školáke bučá.

Gadó trubúl 6 ženénge:

50 gr	komlóvo
6 dl	paj
2 dl	oliviásko vulój
2 bare řojá	avdžín
2 cigné řojá	lon (flingsalt)
14 dl	ařó (special)

So trubúl oprál:

400 gr	peredéci, cigné sar čiréši
3	lolé purumá
300 gr	kalé olivi
4 bare řojá	oliviásko vulój

Ker gadea:

Ličar o komlóvo ande jekh baró čaró, tatčár o paj ži kaj 37 gráduri. Šor ciřa paj oprál o komlóvo hamisár mištó, šor andré o paj, vulój, avdžín thaj o lon.

Šor ciřa pe ciřa andre o ařó frementisár te anklél jekh kovló xumér. Muk te butjol o xumér ánde 30 minúci telál jekh pištíri pe jekh tató than. Maj tho jekh pekimáski hirtía ánde jekh pekimáski bovésko plévo. Šor o xumér ándo plévo, thaj bufljar

o xumér ándo plévo, muk maj te butjol o xumér ánde 30 minúci telál jekh pištíri pe jekh tató than.

Číde telé ándo xumér le cigné peredéci, purúm, olívi, maj šor oprál ciřa vulój rosmarína thaj o xurdó lon sóde kamés tu.

Pek ándo bov ánde 10 minúci pe 250 gráduri

E focaccia xálpe jek šukár čajósa.

Xan pe sastimáste!

POSTTIDNING B

É Romani Glinda
Egnahemsvägen 58
se-141 37 Huddinge
Sweden

Diskrimineringsombudsmannen (DO) är en statlig myndighet som arbetar mot diskriminering och för allas lika rättigheter och möjligheter.

**diskriminerings
ombudsmannen**

Anmäl diskriminering till DO!

DO arbetar för att diskriminering inte ska förekomma i samhället. Genom att anmäla diskriminering till DO gör du tre bra saker:

1. Du ger dig själv möjlighet att få upprättelse för den kränkning som du utsatts för.
2. Du bidrar till att synliggöra diskrimineringen.
3. Din anmälan kan bidra till att andra inte behöver utsättas för samma sak som du.

Frågor om diskriminering?

Ring till DO på telefonnummer 08-120 20 700.
Rådgivningen har följande öppettider:

- Måndag - tisdag 9.30-11.30 och 13.00-15.00
- Onsdag 13.00-15.00
- Torsdag - fredag 9.30-11.30

Det går också bra att mejla till DO på adressen do@do.se
Mer information hittar du på www.do.se